

Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove
Jordanovac 110, ak. g. 2025./26.
utorkom i srijedom u 8:15

Petoknjižje i Povijesne knjige

Niko Bilić, SJ

amdg.eu

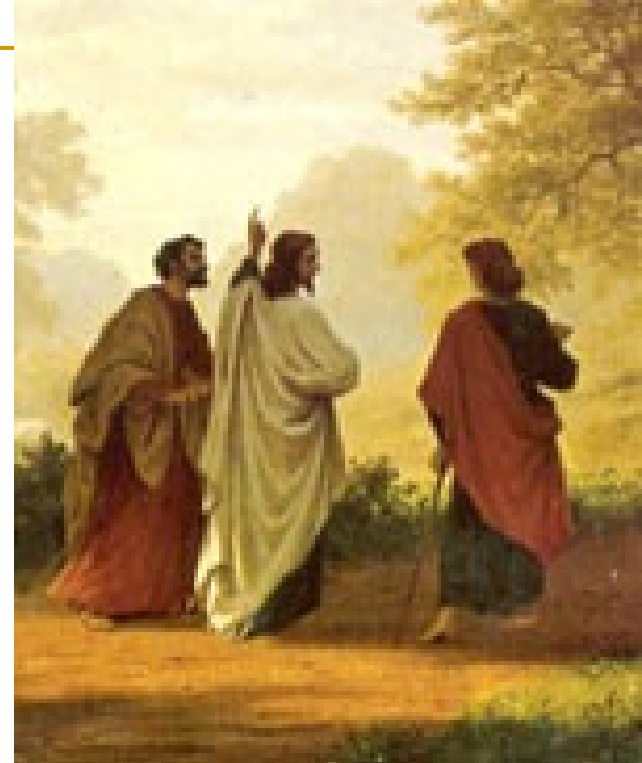
→ **Nastava: FTI**

→ **Petoknjižje i Povijesne knjige**

Literatura, Audio udžbenik

Biblija na Uskrs (Lk 24)

- “Počevši od **Mojsija** i svih **proroka**... što ima *o njemu*” (Lk 24,27);
 - “**otvara** nam Pisma” (v32)
- Trostruki preokret:
 - oči (v16.**31**)
 - srce (v25.**32**)
 - govor (v17.**29**)
- Trostruki rezultat (v32s.36):
 - osjećaj (v32), povratak do Križa, zajedništvo (v33.36)
- “Sve što je u **Zakonu**, **Prorocima** i *Psalmima* (v44)
 - *o meni* napisano”
 - “**otvori** im pamet da razumiju PISMA” (v45)

Ključ: Učitelj i Sveto pismo

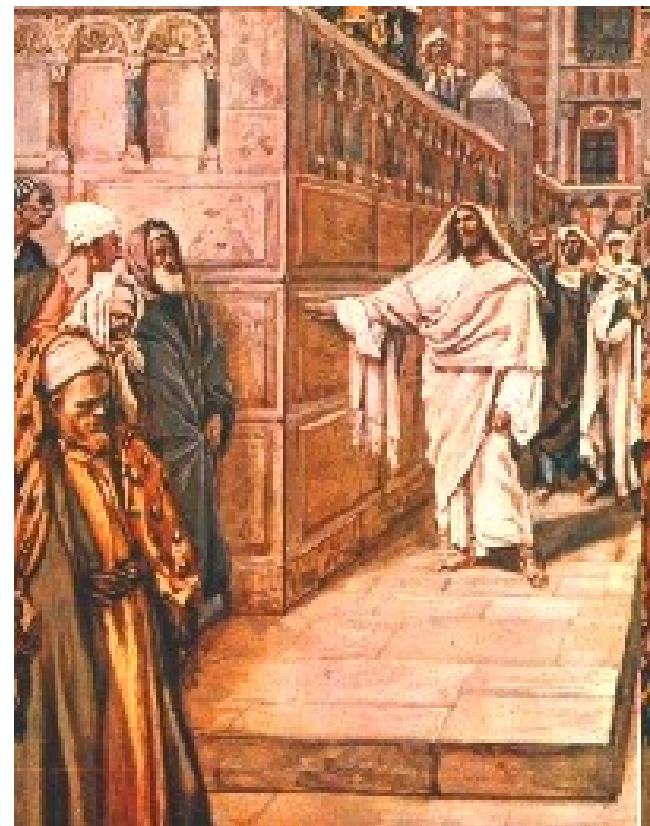
- γέγραπται [gegraptai] – “pisano je”

- tri kušnje u pustinji:

- Čovjek ne živi samo o kruhu (Pnz = *Ponovljeni zakon* 8,3)
- Ne iskušavajte Boga svoga (Pnz 6,16, LXX=*Septuaginta* jd.)
- Njemu iskazuj štovanje (Pnz 6,13)

- νόμος καὶ προφetaί [nomos kai profetai] – *Zakon* i *Pro*roci

- *ispuniti* (Mt 5,17)
- zlatno pravilo: Činite! (Mt 7,12)
- prva zapovijed: Ljubi! (Mt 22,40)

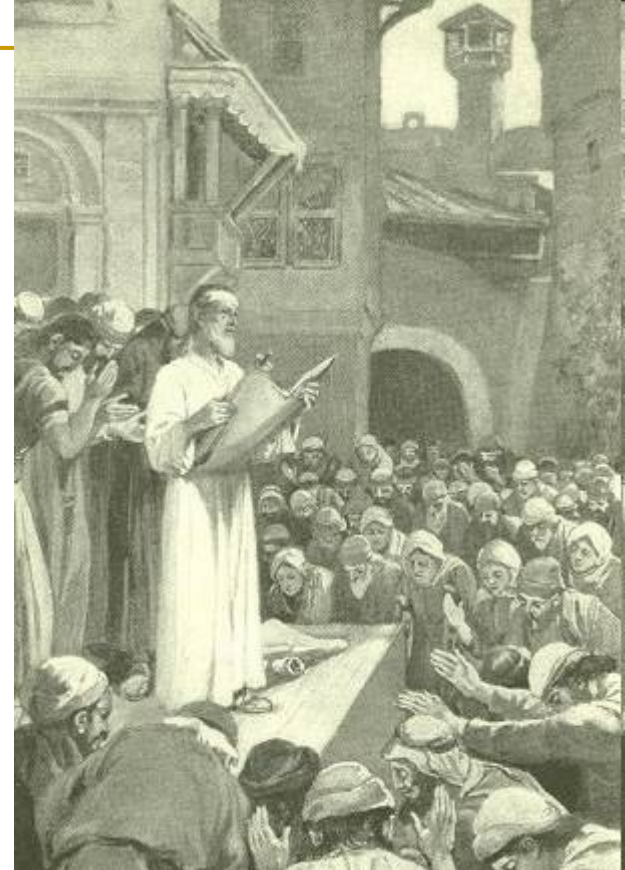
Pronalazak svete knjige (2 Kr 22)

- 622. pr. Kr., kralj Jošija i בית יהוה (Dom Gospodnji) 22,5
 - “popravljaju” (22,5)
- Što s “Knjigom Zakona” 22,8.13?
 - tj. “Saveza” (23,2)
- *Pronađena* (22,8.13; 23,2)!
- Kralj reagira u 22,11.19:
 - Sluša i razdire haljine (v11)
 - Ponizio se pred Bogom i plakao (v19)
 - Šalje izaslanstvo (v12.20)
- Rezultat u 23,1-3:
- Čita narodu i obnavlja Savez (23,1-3)
 - Holistički pristup: sve riječi (v2), sav narod (v3)

Veliki povratak (Neh 8)

- 515. pr. Kr., Ezra
- od Boga preko Mojsija (v1.14)
- Za כל העם *kol ha'am*
- sav narod (11x)
- Liturgijski pristup (v4.6):
 - Postolje (v4)
 - Blagoslov i poklon (v6)
- Recepcija (v3.8.12):
 - Pozorno slušanje (v3)
 - Tumačenje po odlomcima (v8)
 - Shvaćanje (v12)

- Reakcija (v9.12.17):
- plač (v9),
- gozba (v12),
- velika radost (v17)

Svete knjige

- u kršćanstvu i židovstvu
- normativne
- Riječ Božja
 - Svrha u Izl 24,12:
- “Napisao sam za njihovu *pouku*” (יָרָא *jarâ* Izl 24,12)
 - “Napisano nama za *pouku*” (διδασκαλία Rim 15,4)
- vrhunski dokument kulture:
 - Mezopotamija, Egipat, Aram, Asirija, Babilon, Perzija, Grčka, Rim...
- Tisućljeće hebrejske povijesti

Biblijski *Kanon*

- κανών – mjera:
 - ustaljeni popis i raspored
- Suvremeni kanon SZ:
- *Petoknjižje*
- i *Povijesne* knjige:
 - Jš do 2 Mak
- *Mudrosne* knjige:
 - Job do Sir + Psalmi
- *Proročke* knjige:
 - Iz do Mal

- NZ:
- Evandjelja i Djela
- = *povijest*
- Poslanice
(Pavlove + Katoličke)
- = *mudrost*
- Otkrivenje
- = *proroci*

Hebrejska Biblija (HB)

- “*proto-kanon*” – prvi, 3 dijela
- תורה – *Tôrâ* = Zakon (Pouka)
- נביאים – *N^ebi’îm* = Proroci
 - Od Jš (– 2 Kr) do (Iz –) Mal
- כתובים – *K^etubîm* = Spisi
 - Rut, “mudrosne”, Ezr/Neh, Dn, Ljet
- → TaNaK – opis od? do?
 - od stvaranja (Post 1s)
 - do novog stvaranja (npr. Iz 66)
 - tj. kraja vremena (npr. Dn 12)

JewishEncyclopedia.com

Septuaginta

- 70=LXX =“deutero-kanon”
 - Grčki kanon, Grč. Biblija
 - Nakon Aleksandra Velikoga, za vjernike
- Nov jezik: prijevod na grčki
- Nov raspored (“logički” i kronološki)
 - Prošlost, sadašnjost, budućnost
 - Npr. **Rut 1,1**
- Nove knjige: 7 knjiga
 - **Tob, Jdt, 1 i 2 Mak**, Mudr, Sir, Bar
 - + dodatci u Dn i **Est**
- Teološki naglasci (svetost, David i hram...)

ἘΝ ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἡ δὲ γῆ ἦν ἄορατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου· καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐτεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, γενήθητι φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ὅτι καλόν· καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀπὸ μέσον τοῦ φωτός, καὶ ἀπὸ μέσον τοῦ σκότους. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν, καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα. Καὶ ἐγένετο ἡσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, γενήθητι στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος· καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀπὸ μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος· καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα· καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀπὸ μέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερέωματος, καὶ ἀπὸ μέσον τοῦ ὕδατος, τοῦ ἐπάνω τοῦ στερέωματος. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ καλόν· καὶ ἐγένετο

Biblijski jezici

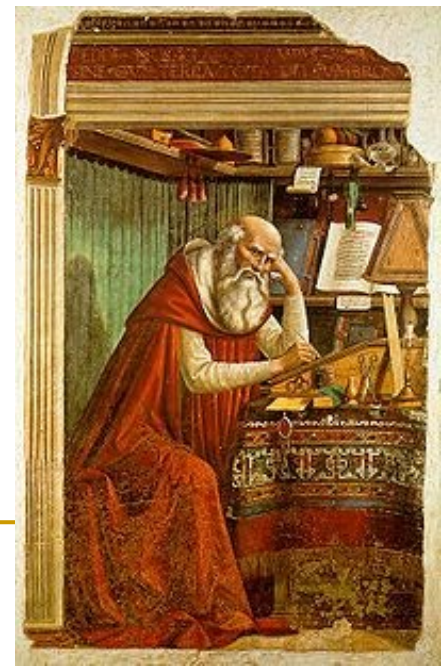
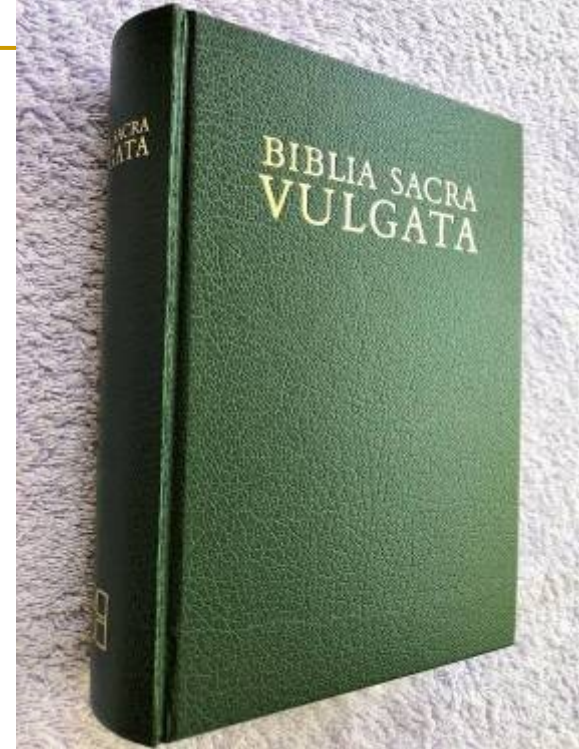
- Stari zavjet: **hebrejski**
- **aramejski**: vidi Ezer **4,7**
- Dn 2,4b-7,28 i Ezer 4,8-6,18; 7,12-26
- **grčki**: 7 “deuterokanonskih”
- **Tob, Jdt, 1 i 2 Mak, Mudr, Sir, Bar** i dodatci Dn 3,24-90 + 13.14 i **Est**
 - KS: *kurziv*, Šarić: A, B, C, D...
- Novi zavjet: **grčki**

Svečana Biblija zagrebačke katedrale, XIV. st.

Prijevodi

- LXX – grčki (2. st. pr. Kr.)
- **Vulgata** (Vg.) – latinski:
novi jezik + Novi zavjet
(kraj 4. st)
 - Sv. Jeronim (+ 420. g.),
 - redakcija i prijevod
 - Službeni prijevod do II. Vat.
- citiranje: npr. 1 Sam 3,1–5

“Rukopisi”

- *Apografi* – prijepisi
- hebrejski (SZ): Codex Leningradensis (11. st.)
 - Aleppo Codex 930. g (www.aleppocodex.org)
- Grčki (SZ + NZ) 4. st:
 - Vatikanski (B)
 - Sinajski (S)
- Od 1947. Kumran
 - 1. st. pr. Kr.
 - Vjerno sačuvani

- Hrvatski:
- <http://biblija.ks.hr/>

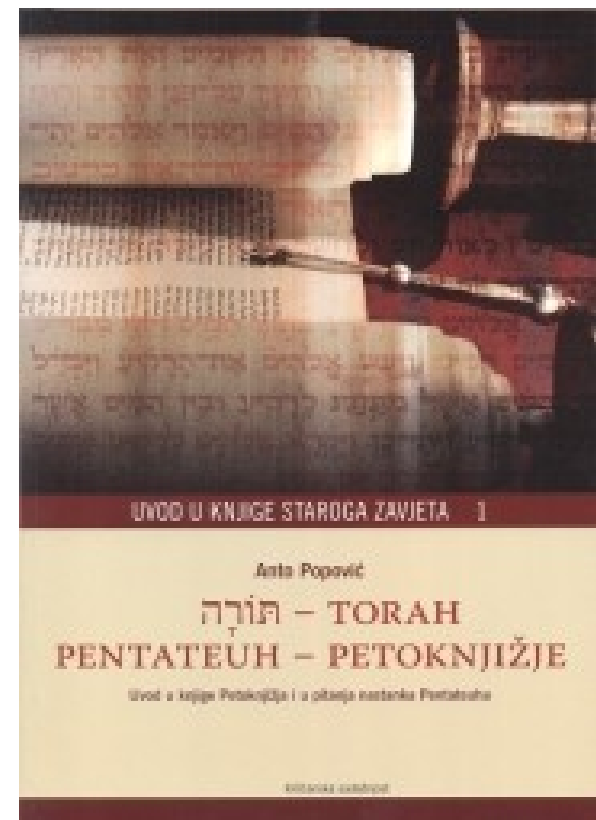
Nastava

- Nabaviti SZ
- amdg.eu
- Anto Popović, *Uvod...*
 - *Komentar* o jednoj knjizi po vlastitom izboru
 - Knjiga ili članak o jednom liku ili temi
- *Odabrati* knjigu
 - 1. iz Petoknjižja bilo koja;
 - 2. iz Povijesnih: Jš ili Suci ili Sam ili Kr ili Ljet
- 3. Lik ili tema u Petoknjižju i Povijesnim k.
 - *Za djecu, za odrasle* (studente), *za simpozij*

Udžbenik (1)

- **Torah – Pentateuh – Petoknjižje**
 - **Uvod u knjige Petoknjižja i u pitanja nastanka Pentateuha**
- **Anto Popović**
- *Kršćanska sadašnjost*
- **Biblioteka: Biblica**
- **Godina izdanja: 2012.**
- **ISBN: 978-953-11-0729-7**

Udžbenik (2)

- **Povijesne knjige**
 - **Uvod u knjige Staroga zavjeta 2**
- **Anto Popović**
- *Kršćanska sadašnjost*
- **Biblioteka: Biblica**
- **Godina izdanja: 2015.**
- **ISBN: 978-953-11-0819-5**

